

МЕТОДОЛОГІЯ, ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 330.341.1: 338.432(477)

В.М. Анікеєнко

кандидат наук з державного управління,
голова Вінницької районної державної адміністрації Вінницької області

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано державну аграрну політику, визначено ключові проблеми розвитку аграрного сектору України. Досліджено Стратегію розвитку аграрного сектору економіки, яка спрямована на задоволення потреб внутрішнього ринку й забезпечення провідних позицій на світовому ринку сільськогосподарської продукції та продовольства.

Ключові слова: аграрний сектор, стратегія розвитку, державна політика, агропромисловий комплекс.

I. Вступ

В аграрному секторі економіки України склалася ситуація, в якій наукові розробки не повністю відповідають потребам сільськогосподарства, що певною мірою є відображенням незбалансованості інноваційної системи, відсутності узгодженості між реальними потребами галузі та діями наукових установ. Аграрний сектор є особливим сектором економіки України, тому що його розвиток має визначальний вплив на рівень життя українського народу. За підрахунками деяких учених, 1% зростання сільськогосподарства дає 2% зростання економіки в цілому. За свідченням зарубіжних експертів, Україна належить до країн з найвищим рейтингом щодо потенційних резервів агропромислового виробництва. Це зумовлено тим, що на Україну припадає майже третина запасів чорнозему та 27% орної землі в Європі. Україна має вигідне географічне розташування, родючі ґрунти, багаті традиції землеробства, сприятливий клімат, освічених та працьовитих селян, достатньо розвинуту транспортну інфраструктуру, а також досить місткий рівень збуту сільськогосподарської продукції.

Питанням формування результативної системи стратегічного управління при впровадженні інноваційної моделі присвячено праці провідних учених: О.А. Біловодської, О.Д. Гудзинського, Т.М. Лозинської, Н.М. Сіренко, Л.М. Шульгіної та ін. Однак динамізм соціально-економічних змін викликає потребу в подальшому розвитку теоретико-методологічних підходів та організаційно-практичних засад інноваційної діяльності підпри-

ємств України з метою їх адаптації до мінливих умов зовнішнього середовища.

II. Постановка завдання

Мета статті – проаналізувати державну аграрну політику, визначити ключові проблеми розвитку аграрного сектору України.

III. Результати

Аграрний сектор України з його базовою складовою, сільським господарством, є системоутворювальним у національній економіці; він формує засади збереження суверенності держави – продовольчу та в певних межах економічну, екологічну й енергетичну безпеку, забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей національної економіки та визначає соціально-економічні основи розвитку сільських територій.

Крім стабільного забезпечення населення країни якісним, безпечним, доступним продовольством, аграрний сектор України, безперечно, спроможний зробити вагомий внесок у вирішення світової проблеми голоду.

Подальше входження до світового економічного простору, посилення процесів глобалізації, лібералізації торгівлі вимагають адаптації до нових та постійно змінних умов, а відповідно – подальшого вдосконалення аграрної політики [2, с. 202].

З одного боку, український аграрний сектор з потенціалом виробництва, що значно перевищує потреби внутрішнього ринку, є ланкою, що може стати локомотивом розвитку національної економіки та її ефективної інтеграції в світовий економічний простір, а з іншого – зростання доходів задіяного в аграрній економіці сільського населення, що становить понад третину всього населення країни, може дати мультиплікативний ефект у розвитку інших галузей національної економіки.

Детальний аналіз сучасного стану аграрного сектору України дав змогу виділити ключові проблеми його розвитку:

- нерівномірність розвитку різних форм господарювання (укладів) при послабленні позицій середньорозмірного виробника внаслідок створення для різних за розмірами та соціальним навантаженням економічних суб'єктів формально однакових, але не рівних умов господарювання;
- недостатність нормативно-правових засад і відсутність мотивації до кооперації та укрупнення дрібних сільськогосподарських виробників у межах сільських громад, низька товарність виробництва продукції, ослаблення економічного підґрунтя розвитку сільських громад;
- нестабільні конкурентні позиції вітчизняної сільськогосподарської продукції та продовольства на зовнішньому ринку через незавершення процесів адаптації до європейських вимог щодо якості й безпечності сільськогосподарської сировини та харчових продуктів;
- низькі темпи техніко-технологічного оновлення виробництва;
- ризики збільшення виробничих витрат через зростання зношеності техніки, переважання використання застарілих технологій, підвищення вартості невідновлювальних природних ресурсів у структурі собівартості;
- значні втрати продукції через недосконалість інфраструктури аграрного ринку, логістики зберігання;
- відсутність мотивації виробників до дотримання агроекологічних вимог виробництва;
- обмежена місткість внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції та продовольства, зумовлена низькою платоспроможністю населення;
- недостатня ефективність самоорганізації й саморегулювання ринку сільськогосподарської продукції та продовольства, складність у виробленні консолідованої позиції сільськогосподарських товаровиробників у захисті своїх інтересів;
- непоінформованість значної частини сільськогосподарських виробників про кон'юнктуру ринків та умови ведення бізнесу в галузі;
- незавершеність земельної реформи [3].

Виходячи із зазначених проблем розвитку аграрного сектору, необхідно оперативне прийняти ефективні управлінські рішення, адже Україна здавна славилась своїм сільськогосподарським виробництвом. У Міністерстві аграрної політики та продовольства України 20 червня 2013 р. відбулося засідання Громадської ради під головуванням президента Української аграрної конфедерації, голови Громадської ради Леоніда Козаченка.

Під час засідання Ради перший заступник Міністра аграрної політики та продовольства України І.Ю. Бісюк та директор Департаменту економічного розвитку аграрного ринку В.П. Саблук презентували проект "Стратегії розвитку аграрного сектору економіки (на період до 2020 року)".

Стратегія розвитку аграрного сектору економіки (далі – Стратегія) спрямована на ефективний розвиток агросектору з метою задоволення потреб внутрішнього ринку й забезпечення провідних позицій на світовому ринку сільськогосподарської продукції та продовольства.

Зокрема, Стратегія визначає принципи розвитку аграрного сектору, стратегічні цілі та напрями й розроблена відповідно до Конституції України з урахуванням положень Законів України "Про державну підтримку сільського господарства України", "Про основні засади державної аграрної політики України на період до 2015 року" й інших законодавчих та нормативно-правових актів, на основі яких здійснюється діяльність в аграрному секторі.

Цільовими орієнтирами реалізації Стратегії (до 2020 р. порівняно з 2012 р.) є збільшення обсягів валової продукції сільського господарства (у порівняних цінах) у 1,3 раза; збільшення обсягів експорту сільськогосподарської продукції та продовольства на 3–4% щорічно; зростання середньомісячної заробітної плати працівників сільського господарства до середньої по галузях економіки; забезпечення пропозиції основних видів сільськогосподарської продукції та продовольства (зерно, молоко, м'ясо, цукор, яйця, олія соняшникова, овочі) вітчизняного виробництва на внутрішньому ринку на рівні не менше ніж 80% від внутрішнього попиту; зменшення витрат енергетичних ресурсів на 1 тону виробленої продукції в середньому на 1–2% щорічно; створення та функціонування саморегулювальних організацій у всіх агропродуктових ланцюгах; збільшення питомої ваги сільськогосподарської продукції, що реалізується за довгостроковими контрактами, у загальному обсязі реалізації на 1% щорічно [3].

У документі зазначено, що Стратегія буде реалізована шляхом розроблення, ухвалення та запровадження Державної програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 р., яка за структурою відповідатиме Стратегії, визначатиме шляхи та способи реалізації її завдань за кожним із пріоритетних напрямів, міститиме перелік заходів, обсягів і джерел фінансування, очікуваних результатів (індикаторів), строків і відповідальних виконавців з боку Уряду та партнерів з боку учасників ринку.

Моніторинг, контроль й оцінювання реалізації Стратегії здійснює Міністерство агра-

рної політики та продовольства України. До моніторингу з метою дотримання об'єктивності й неупередженості залучатимуться наукові установи, неурядові організації та незалежні інститути. Оцінювання ефективності реалізації Стратегії ґрунтуватиметься на результатах виконання вищезазначеної Державної програми [3].

Стратегія інституційних реформ, заснована на інтеграції у світову економіку, є стратегією поширення цих реформ на всі сфери суспільства. І в цьому контексті інституційні зміни є досить дорогими, вони вимагають величезних витрат якісних людських ресурсів, розвинутих навичок управління суспільством і згуртованого політичного капіталу. Останнє може бути найбільш обмежуваним чинником у вітчизняних умовах. Членство й правила СОТ можуть сприяти появі високоякісних інститутів, проте слід зазначити, що інституційний розвиток в Україні – це більш системний процес, який пов'язаний не тільки із секторальною, а й макроекономічною політикою [1, с. 27–28].

Для швидкого та ефективного розвитку аграрного сектору України доцільно сконцентруватися на:

- екологічному високотехнологічному аграрному виробництві з використанням енерго- і ресурсоощадних технологій;
- ефективному господарюванні підприємств ринкового типу з належним рівнем державного (особливо цінового) регулювання й підтримки;
- розвинутому агросекторі з надійним ринком збуту, існуванням державного замовлення й державних інвестицій;
- експортоорієнтованому, багатокладному аграрному секторі з елементами концентрації, кооперації, спеціалізації, де держава повинна взяти на себе питання реалізації надлишкової продукції, а також на характеристиці аграрного сектору як такого, який вирішує соціальні питання людей, забезпечений кадрами та професіоналами-керівниками, в якому існують лізинг і довгострокове пільгове кредитування, працюють чесні та порядні держслужбовці і який забезпечує продовольчу безпеку держави [2, с. 206–207].

Для підтримання конкурентних можливостей різних організаційних форм сільсько-

сподарського виробництва держава повинна не обмежувати фінансову активність корпоративних структур, а забезпечити зруження тінювого обороту та спрямування частини його доходу для підтримки належного рівня соціального розвитку й захисту: оплати праці, соціальних гарантій і страхування, спільних державно-приватних житлових програм, вкладень у людський капітал села тощо.

Агропромисловий комплекс України має стати локомотивом національної економіки. Після вступу України до СОТ дедалі більшої актуальності набувають питання структурної перебудови національної економіки, зокрема підвищення рівня стандартів виробництва та управління в агропродовольчому секторі, налагодження нових ефективних механізмів державного захисту національних сільськогосподарських товаровиробників.

IV. Висновки

Таким чином, державна підтримка аграрного сектору покликана забезпечити баланс інтересів виробників, споживачів та держави – достатній рівень рентабельності для розширеного виробництва, забезпечення продовольчої безпеки й економічного зростання. Зосередження бюджетних ресурсів на виробництві стратегічних сільськогосподарських продуктів забезпечить Україні стабільну частку у світовій торгівлі, а отже, постійні валютні та податкові надходження для сталого соціально-економічного розвитку.

Список використаної літератури

1. Духневич А.В. Формування державної політики щодо розвитку аграрного сектору в умовах СОТ / А.В. Духневич // Часопис Академії адвокатури України. – 2011. – № 11. – С. 25–30.
2. Саблук П.Т. Інноваційна модель розвитку аграрного сектору економіки України та роль науки в її становленні / П.Т. Саблук // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. – 2011. – № 2. – С. 200–208.
3. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 року : проект [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/ru/node/7644>.

Стаття надійшла до редакції 10.10.2013.

Аникеенко В.Н. Государственная политика развития аграрного сектора экономики Украины

В статье проанализирована государственная аграрная политика, определены ключевые проблемы развития аграрного сектора Украины. Исследована Стратегия развития аграрного сектора экономики, направленная на удовлетворение потребностей внутреннего рынка и обеспечение лидирующих позиций на мировом рынке сельскохозяйственной продукции и продовольствия.

Ключевые слова: аграрный сектор, стратегия развития, государственная политика, агропромышленный комплекс.

Anikeenko V. State policy of Ukraine agricultural sector

The article analyzes the state agrarian policy defines the key problems of the agricultural sector of Ukraine. Investigated Strategy of the agricultural sector, which aims to develop effective agricultural sector to meet the needs of the internal market and to ensure the leading position in the global market for agricultural products and foodstuffs.

The agricultural sector of Ukraine's economy has created a situation in which research and development are not fully meet the needs of agriculture, which to some extent reflects the innovation system imbalance, lack of consistency between the real needs of the industry and the actions of scientific institutions. The agricultural sector is a sector of Ukraine's economy, because its development has a decisive influence on the quality of life of the Ukrainian people.

Ukrainian agricultural sector with the potential production that far exceeds domestic demand is unit which on one hand can become an engine of national economic development and its effective integration into the world economy and on the other – an increase of income involved in the agricultural economy of the rural population, accounting for over one third of the total population, to give a multiplier effect on other sectors of the national economy.

Government support of the agricultural sector is designed to balance the interests of producers, consumers and the state - a sufficient level of profitability for the expanded production, food security and economic growth. The concentration of budgetary resources in the production of agricultural products will provide strategic conquest Ukraine stable share of world trade, and thus constant currency and tax revenue for the sustainable socio-economic development.

Key words: *agriculture, development strategy, public policy, agriculture.*